

مردم‌نگاری روستای «نوره»

آزاده حقیقت

این روستا تابع بخش مرکزی شهرستان سنندج و در ۱۸ کیلومتری این استان قرار دارد. از اطراف به وسیله کوه و دره احاطه شده است. «کوه آیدر بزرگ» در شرق و شمال شرقی، «کوه وزمان» در شمال غربی و کوه «تایلان» در جنوب غربی روستا را محدود می‌کنند. گردنه «گرمالش» در شمال غربی و دره «باران» در شمال شرقی، دره «چهارگاه» در جنوب شرقی و دره «زیارتل» در شمال غربی و غرب روستا را در محاصره دارند. روستای نوره از روستاهای کوهستانی استان کردستان است. تابستان آن ملایم و مطبوع و زمستان‌های آن سرد است. رودخانه «نوره» از غرب روستا می‌گذرد و روح طراوت و شادابی را در کالبد طبیعت آن می‌دمد.

● تاریخچه روستا

استان کردستان از جمله استان‌های کشور است که در شمار نخستین سکونتگاه‌های بشری به شمار می‌رود. اقوام آریایی برای نخستین بار به این سرزمین مهاجرت کردند. تاریخ اقوام گُرد تا قبل از اسلام چندان مشخص نیست. در اسناد سومری بابلی، آکدی و آشوری نام اقوامی دیده می‌شود که شباهت به کلمه گُرد دارد، ولی از همه نزدیک‌تر چه از لحاظ زبان‌شناسی و چه از نظر جغرافیایی و چه از نظر توصیفی، نام اقوامی است به نام «گُرد و خوی» که در کتاب «سفر جنگی» گزنفون ذکر شده است. اکثریت سکونتگاه‌هایی که در استان کردستان امروزه بنای شهرها و روستاها را بر آن نهاده‌اند روزگاری جزو حکومت سلاطین و حکام حکومتگر تاریخ بوده‌اند. روستای نوره نیز از این امر مستثنی نیست و می‌توان گفت، این روستا از مهاجرت اقوام آریایی بی‌بهره نمانده و این اقوام را در خود جای داده است. امروزه روستای نوره به خاطر وجود عمارت و مقبره آیت‌اله محمد مردوخ کردستانی شهرت دارد. آیت‌اله محمد مردوخ ملقب به جمال‌الدین خلف مرحوم شیخ عبدالمومن در ۲۷ رجب سال ۱۲۹۷ ه. ق (۱۲۵۶ ش.) متولد شد. وی متفکر، فیلسوف، سیاستمدار، شاعر، و روزنامه‌نگاری روشنفکر بود که در سراسر کردستان شهرت و آوازه‌ای فراوان داشت. وی در انواع هنرها و علوم زمان نظیر معماری، حکاکی، حجاری، گچ‌بری، ساعت‌سازی، نجاری، باغبانی و به خصوص علوم نباتی مهارت داشته است. در سن ۱۲

سالگی به خواست پدرش به امامت و خطابت گُردستان منصوب گردید. وی در سن ۹۸ سالگی در ۲۰ شهریور ۱۳۵۴ در محله قطارچیان فوت کرد و به واسطه علاقه‌مندی‌اش به روستای «نوره» وصیت کرد او را در نوره و در عمارت قلعه مانندی که خود نقشه آن را طراحی کرده بود به خاک بسپارند.

• وضعیت اجتماعی و اقتصادی روستا

نظام اقتصادی روستا بر پایه کشاورزی، باغداری، دامداری، پرورش زنبور عسل، کارگری و قالیبافی است. کشت اراضی روستای نوره به دو روش آبی و دیم صورت می‌گیرد. آب کشاورزی و آشامیدنی از چشمه و چاه معمولی و با لوله کشی فراهم می‌شود. فعالیت‌های کشاورزی در روستا شامل کشت گندم و جو است. در این روستا باغداری رونق زیادی دارد و انواع محصولات سردرختی مانند گلابی، انگور، توت فرنگی، سیب درختی مشاهده می‌شود. دامداری نیز در روستا متداول است و انواع لبنیات از مهمترین فرآورده‌های دامی آن به شمار می‌آیند. در کنار این فعالیت‌ها، قالیبافی و پرورش زنبور عسل و فعالیت‌های خدماتی نیز دیده می‌شود. انواع گیاهان دارویی و صنعتی نظیر گل گاو زبان، کاسنی، شاتره و گون در روستا می‌رویند.

• ساختار کالبدی، معماری و الگوی سکونت

روستای نوره روستایی بسیار زیبا با بافت مسکونی متراکم است. روستا در دره و بر روی شیب واقع شده است. سقف خانه‌های روستا صاف و مسطح می‌باشد. در بنای خانه‌ها عموماً مصالح بومی منطقه نظیر سنگ و چوب به کار رفته است. خانه‌ها دارای درب‌های چوبی و پنجره‌های کوچک هستند. سقف‌ها دارای پوشش چوبی است و چوب درختان صنوبر، بید و چنار در تامین چوب موثر هستند. روستا از نظر معماری بسیار ساده و زیبا است. در روستا خانه‌ها با توجه به فعالیت‌های اقتصادی ساخته می‌شوند و به همین لحاظ تزئینات داخلی و نوع خانه‌ها با هم متفاوتند. روستاهای استان گُردستان به لحاظ معماری بسیار جالب توجه هستند و اکثریت آن‌ها در گستره‌ای از سنگ بنا شده‌اند. امروزه در بنای خانه‌ها تیر آهن، سیمان و گچ نیز به کار رفته است.

● جاذبه‌های گردشگری نوره

روستای نوره به خاطر وجود باغ‌های سرسبز و خرم بسیار مشهور است. در بهار و تابستان هوای دلپذیر و مطبوع، وجود طبیعت سبز و شاداب و کوه‌های بلند زیبایی خاصی به آن می‌دهد. منابع سرشار آب و پوشش گیاهی غنی و انواع پرندگان و جانوران وحشی مانند کبک، تیهو، شغال، گرگ، روباه و خرگوش در زمره حیرت‌انگیزترین منابع خدادادی آن به شمار می‌آیند. کوه آیدر بزرگ در ۲ کیلو متری شرق و شمال شرقی آن واقع شده است که منظره‌ای بسیار تماشایی و زیبا دارد. در فصل بهار و تابستان پهنه کوه سرسبز و با طراوت می‌شود و تصویری شورانگیز را منعکس می‌کند. عبور رودخانه نوره در غرب روستا سبب پدیداری مناظر زیبا و تلطیف هوا می‌شود و محیط مناسبی را برای گذران اوقات فراغت ایجاد می‌کند.

● آثار تاریخی و فرهنگی

بر دامنه تپه ماهورهای غرب کوه «آیدر» و به فاصله ۷۰۰ متری از روستا عمارتی وجود دارد که متعلق به یکی از مفاخر گوردستان می‌باشد. این اثر که به لحاظ معماری قلعه‌ای شکل آن قابل توجه است در جنوب روستا واقع شده و چشم انداز زیبایی دارد. عمارت به گونه‌ای بنا شده که به تمام مناطق اطراف اشراف دارد. در زمینی به مساحت ۶۰۰ متر و با استفاده از مصالح بومی، در دو طبقه بنا شده است. در گوشه‌های شمالی و جنوبی آن برج‌های دیده بانی وجود دارد. در ضلع غربی عمارت حیاط قرار گرفته است. طراحی بنا ایده خود آیت‌اله مردوخ است و توسط استادان فن معماری استاد «عنایت اله» و استاد «علی محمد بنا» در سال ۱۳۲۲ شمسی ساخته شده است. مقبره آیت‌اله مردوخ نیز در همان عمارت واقع است.

● ویژگی‌های فرهنگی و هنری

مردم روستای نوره به زبان گوردی سخن می‌گویند و مسلمان هستند. آنان بر مذهب اهل تسنن پایبندند و مانند سایر مسلمانان اعیاد فطر و قربان را به جشن و سرور می‌پردازند. میلاد پیامبر در میان آنان جایگاه والایی دارد. مردم روستای نوره علاوه بر بزرگداشت اعیاد مذهبی، بزرگ‌ترین عید ملی، نوروز باستانی را نیز با برگزاری مراسم سنتی و آئین‌های باستانی به جشن و شادی می‌پردازند. اجرای نمایش‌های باستانی و محلی نظیر میر

نوروزی از آداب و رسوم رایج در نوروز است. مراسم عرفانی و خانقاهی که توسط دراویش برای رهایی از مادیات دنیا اجرا می‌شود یکی از مراسم جالب توجه است. دراویش به خواندن اشعار عرفانی می‌پردازند و به حالت خلسه می‌روند و از مرشد و مراد خود مدد می‌جویند و به تزکیه روح می‌پردازند. انواع بازی‌ها نیز در روستا رایج است که مهمترین آنها گرزان، سبده سده و میر نوروزی هستند. بازی‌ها در روستا سمبل بارز زندگی و فعالیت‌های معیشتی مردم است و در گذران اوقات فراغت نیز موثر است. اغلب بازی‌ها در روستا گروهی اجرا می‌شوند. مراسم عروسی در روستا بسیار تماشایی است. این مراسم شامل نامزدی، رو باز کردن، خرید لباس عروس، عقد کنان، تعیین زمان عروسی، حنابندان، حمام برون عروس و شب عروسی است که همه این مراسم با شادی، خواندن ترانه، رقص و پایکوبی انجام می‌گیرد. در روستا انواع هنرهای دستی و بافته‌های سنتی و سفال‌سازی رایج است که هنر دستان پر تلاش زنان روستا می‌باشد. انواع گلیم و جاجیم در رنگ‌ها و طرح‌های متنوع در نوره بافته می‌شوند. در بافت گلیم معمولاً از پشم و نخ پنبه‌ای در تار و پود استفاده می‌شود. ابزار کار گلیم‌بافان شامل دستگاه گلیم‌بافی عمودی چوبی و یا آهنی، قیچی، دفه و سوکه است. در بافت جاجیم پشم، دستگاه بافندگی، ماکو و وسایل دیگر به کار برده می‌شود. در روستا صنایع دستی به عنوان سوغاتی ارزشمند محسوب می‌شود.

• موسیقی و آوازهای محلی

انواع موسیقی‌های گُردی با مضامین تاریخی که شرح گذشته اقوام کرد است و با باورها و افکار مردم ارتباطی تنگاتنگ دارد در روستا متداول است. آهنگ‌های گُردی بسیا غنی و پرمحتوا هستند. سیاه چمانه و هوره مشهورترین انواع موسیقی در نوره هستند. سیاه چمانه نوایی است که در غم فراق وجدایی از یار با ابیاتی غمناک اجرا می‌شود. آهنگ هوره که همان نیایش اهورا مزدا است به سبک و سیاق باستانی باقی مانده و ریشه در تاریخ و فرهنگ گذشته اقوام کرد دارد. رقص‌های دسته جمعی و گروهی نیز در روستا اجرا می‌شوند. در مراسم عروسی و جشن‌ها میهمانان با انجام حرکات موزون و هماهنگ که بسیار دل‌انگیز و زیبا هستند انسان را به وجد می‌آورند. این حرکات از محتوا و مضامین غنی بر خوردارند و نشان از باورها، عقاید قومی و فرهنگی ا کرد است.

● پوشش و لباس مردم روستا

مردم روستای نوره به مانند دیگر مردمان گُرد نژاد از لباس محلی و بومی استفاده می‌کنند. پوشش مردان اغلب از چوخه، رانک، پانتول، ملکی، لفکه سورانی، شال، دستار، فرنجی و کله بال و گیوه تشکیل شده و زنان از پیراهن بلند و قبا به اضافه نیم تنه یا «سحفه» و کلاهی به نام «فنیس» یا «تاس کلاه» استفاده می‌کنند که با روسری‌های ابریشمی کلافه‌ای پیچیده شده است. انواع لباس‌های زنانه در طرح‌ها و نقش‌های زیبا با تزئینات ساده و ملون مشاهده می‌شود که چشم هر بیننده‌ای را خیره می‌سازند.

● انواع غذاهای محلی روستا

مردم روستای نوره غذاهایی دارند که مختص آنان است. مهم‌ترین این غذاها عبارتند از انواع نان‌های محلی، کلره، کلانه و کشک که قابل عرضه به گردشگراند. مواد اولیه این غذاها اصولاً از فرآورده‌ها و محصولات موجود در روستا تامین می‌شوند. زنان روستایی برای پخت انواع نان‌های محلی و غذاهای بومی بسیار زحمت می‌کشند. کلانه ترکیبی از نان و پیازچه با کره محلی است. کشک از جمله فرآورده‌های لبنی و بسیار لذیذ است. همه این غذاها و تنقلات معمولاً بسیار لذیذ و خوشمزه هستند.